

Abstrakty

Konferencja naukowa „Fenomen pomocy w życiu społeczno-gospodarczym”

25-26 listopada 2011 r.

Zakład Etyki i Filozofii Społecznej UEK

Prof. Bożena Klimczak, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, *Pomoc publiczna dla sektora finansowego*

Pomoc publiczna stanowi narzędzie polityki gospodarczej państw, a także ich związków, takich jak Unia Europejska. Zadania państwa, w których funkcjonuje gospodarka rynkowa, wykraczające poza obszar państwa minimalnego, zabezpieczającego ład gospodarczy i ogólne bezpieczeństwo, są przedmiotem kontrowersji w ekonomii. W standardowych teoriach pomoc publiczna jest rozpatrywana ze względu na oddziaływanie na rynki i warunki konkurencji rynkowej. Zakłada się, że gospodarka rynkowa jest lepszą gwarancją podnoszenia dobrobytu niż ingerencja państwa. Pomoc publiczna natomiast stanowi „mniejsze zło”, wymagające szczególnego uzasadnienia. W rzeczywistości gospodarczej i społecznej powstaje wiele sytuacji, w których rynki bez pomocy publicznej wykazują niedoskonałości, przejawiające się w kryzysach ekonomicznych, niesprawnej alokacji zasobów, nieefektywnym ich wykorzystaniu. Ustalenie celów pomocy publicznej dla gospodarki rynkowej, jej form i zakresu wykracza poza możliwości analityczne ekonomii, nawet ekonomii normatywnej. W referacie zostaną omówione uzasadnienia pomocy publicznej w świetle zasad katolickiej nauki społecznej, z naciskiem na zasadę subsydiarności, solidarności i sprawiedliwości. Regulacje pomocy publicznej w Unii Europejskiej wskazują na częściowe uwzględnianie tych zasad. W praktyce pomocy publicznej stosowane są jednak również metody selektywne, które budzą wątpliwości w świetle zasad chrześcijańskiej etyki społecznej. Przykładem do analizy tych wątpliwości będzie pomoc publiczna dla sektora finansowego stosowana od 2008 r. Pomoc sektorowa jest stosowana wyjątkowo. Rodzi się pytanie, czy pomoc publiczna dla sektora finansowego jest usprawiedliwiona, a także jakie formy pomocy służą długookresowym celom społecznym.

Rozważenie tych pytań w świetle zasad katolickiej nauki społecznej wymaga szczegółowej interpretacji jej przesłanek etycznych oraz uwzględnienia ich spójności. Celem referatu będzie zatem poszukiwanie odpowiedzi na te pytania i wątpliwości przy założeniu, że ekonomia dostarcza narzędzi do diagnozy danego przypadku, w którym rozważana jest pomoc publiczna, a etyka chrześcijańska dostarcza spójnych ram do ustalenia teleologicznych i deontologicznych aspektów analizy takiego przypadku, jak pomoc publiczna skierowana do sektora finansowego.

dr Katarzyna Guzalska, UEK, *Problem ubóstwa i pomocy w libertarianizmie.*

Podczas mojego wystąpienia będę starała się pokazać, czym jest libertarianizm. Libertarianizm (nazywany też anarcho-kapitalizmem) jest zjawiskiem niełatwym w zdefiniowaniu i bardzo różnorodnym. Kojarzony jest on z anarchoindywidualizmem, anarchosyndykalizmem, mutualizmem, minarchizmem, agoryzmem, geolibertarianizmem, liberalizmem, marksizmem, lewicowym rothbardianizmem, zielonym libertarianizmem, a nawet z wolną miłością. Pośród tego gąszczu określeń warto postawić kilka zasadniczych i porządkujących pytań: czy libertarianizm jest prorynkowy, czy antykapitalistyczny? Czy jest lewicowy, czy prawicowy? Czy jest postępowy, czy konserwatywny (zachowawczy)? Postaram się wskazać na sedno poglądów libertariańskich, które wiążą się z nazwiskiem M. Rothbarda, jego koncepcją własności oraz negacji państwa. Na zakorzenie objaśnię jak libertarianie ujmują problem biedy i ubóstwa, oraz w jaki sposób – ich zdaniem – należy organizować pomoc potrzebującym.

Streszczenie

dr Inga Mizdrak, UEK, *Odpowiedzialność niesienia pomocy a pomoc odpowiedzialna.*

Spośród wielu ontycznych warunków pomocy, takich jak odpowiednia kwalifikacja etyczna osoby, jej dyspozycja intelektualna, emocjonalna, duchowa, jej wolność, miłość, wrażliwość, otwartość, świadomość oraz istnienie wartości, na szczególną uwagę zasługuje odpowiedzialność. To ona wszakże konstytuuje człowieczeństwo osoby w specyficzny sposób oddziałując na kształtowanie wewnętrznej struktury jednostki.

Przy udzielaniu pomocy drugiemu to właśnie odpowiedzialność ma kapitalne znaczenie i to zarówno w samym spełnianiu aktów miłosierdzia wobec drugiego, jak i w niesieniu pewnej części z osobistego losu bliźniego.

Istotnym rozróżnieniem z punktu widzenia relacji „dobro-czyńcy” *versus* „dobrobiorcy”, staje się mówienie o pomocy odpowiedzialnej lub nieodpowiedzialnej i odpowiednio na wskazanie konsekwencji realizacji tychże w samym podmiocie. Tak, jak pomoc odpowiedzialna ubogaca wewnętrznie człowieka i swe źródła czerpie z cnót hojności, szczodrości i wspaniałomyślności, tak pomoc nieodpowiedzialna może przyczyniać się nie do rozrostu dobra, lecz do pogłębiania się ignorancji, dewaluacji osoby, a nawet pomnażania zła.

Głównym zamierzeniem opracowania jest doprecyzowanie pojęcia pomocy odpowiedzialnej i wskazanie kilku jej *modi* w formowaniu człowieczeństwa osoby.

dr Tomasz Kwarciański, UEK, *Rynek jako „narzędzie” pomocy potrzebującym.*

Celem referatu jest próba sformułowania oceny moralnej działań pomocowych podejmowanych za pośrednictwem rynku, w szczególności praktyk zaliczanych do tzw. marketingu społecznie zaangażowanego (*cause related marketing*). Środkiem do realizacji zamierzonego celu jest analiza szans i zagrożeń o charakterze etycznym, jakie przynosi wykorzystywanie rynku do udzielania pomocy potrzebującym. Moralnej oceny działań pomocowych podejmowanych za pośrednictwem rynku spróbuję dokonać biorąc pod uwagę trzy typy zaangażowanych w nie podmiotów, to jest: konsumentów, przedsiębiorców oraz osoby potrzebujące.

Ewa Janikowska, *Spółeczny wymiar bankowości na przykładzie GRAMEEN BANK*

Od 2008 roku doświadczamy kryzysu, który zapoczątkowały instytucje finansowe w zamożnych krajach – w Stanach Zjednoczonych i Europie – a który następnie rozszerzył się na wszystkie sfery gospodarki i wszystkie kontynenty. Sektor finansowy został poddany olbrzymiej krytyce. Wraz z nadchodzącą obecnie nową falą kryzysu coraz głośniej mówi się, że działalność banków w coraz mniejszym stopniu polega na finansowaniu realnej gospodarki, a w coraz większym stopniu na transakcjach spekulacyjnych, podejmowanych w imię zysku.

Niezależnie jednak od instytucji finansowych dążących do maksymalizacji zysku, działających zgodnie z zasadami ekonomii głównego nurtu, istnieją na rynku instytucje finansowe powstałe z myślą o ludziach zbyt ubogich, by stać się klientami banków komercyjnych. Są to banki spółdzielcze, unie kredytowe (kasy oszczędnościowo-kredytowe) i instytucje mikrofinansowe.

Celem referatu jest omówienie filozofii działania takich właśnie instytucji, które za swój główny cel nie stawiają zysku, lecz cel społeczny, a jednocześnie wykorzystują mechanizmy rynkowe, by dzięki osiąganemu zyskowi być samowystarczalne finansowo. W prowadzonych badaniach ankietowych poziomu zaufania, klienci plasują je znacznie wyżej od międzynarodowych banków komercyjnych.

Szczegółowa analiza zjawisk społecznych towarzyszących tym formom bankowości zostanie przeprowadzona na przykładzie Grameen Bank – rozpoczętego w latach 70. projektu, który był i jest zaprzeczeniem typowej logiki banków komercyjnych i zasad zarządzania ryzykiem. Grameen Bank pomimo kryzysu rokrocznie osiąga zysk i wypłaca dywidendę akcjonariuszom, tj. 8,3 miliona ubogich kredytobiorców. Bank osiąga też znakomity wskaźnik spłacanych kredytów 96,88%. Łączna wartość kredytów udzielonych od początku działalności przekroczyła 11 miliardów dolarów. Twórca banku – Muhammad Yunus – został nagrodzony Pokojową Nagrodą Nobla w 2006 roku za rozwój mikrokredytu jako potężnego narzędzia do walki z ubóstwem.

Autorka referatu zaprezentuje przemiany społeczne, które towarzyszyły rozwojowi działalności Grameen Bank. Ponad 96% klientów banku stanowią kobiety mieszkające na wsi. W latach 70. ponad połowa z nich była niepiśmienna, kilka lat temu założyły własną partię polityczną. Dostęp do środków finansowych i możliwości zarobienia na swoje utrzymanie sprawił, że chcą decydować o sobie. Zostaną także przedstawione analogiczne dane i informacje dotyczące działających na polskim rynku instytucji finansowych. Jest to jednak uzależnione od dostępności takich informacji.

dr Robert Rogowski, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu, *Poczucie szczęścia homo oeconomicus'a i człowieka szczodrego*

Szczęście jako zasadniczy cel ludzkiego życia jest przedmiotem badań wielu dyscyplin naukowych, poczynając od dociekań filozoficznych i teologicznych po socjologię, psychologię, medycynę czy też ekonomię (*economics of happiness*).

Problem badawczy jaki będzie przedstawiony w artykule to pytania: na ile postawa homo oeconomicus'a uszczęśliwia człowieka? W jakim stopniu bycie szczodrym wpływa na poczucie szczęścia człowieka? Czy obie koncepcje człowieka mogą koegzystować i istnieć jednocześnie w osobie ludzkiej?

W artykule wykorzystany będzie dorobek teoretyczny (mądrościowy, filozoficzny, religijny), co pomoże wprowadzić porządek terminologiczny, jak i wyniki badań empirycznych w zakresie szczęśliwości człowieka i czynników nań wpływających. Istnieje bogata literatura podejmująca problem wpływu zdobywania pieniędzy (bogacenia się) na poczucie szczęścia. Mniej jest badań o tematyce „odwrotnej”, tj. szukającej odpowiedzi na pytanie o zależność między postawą szczodrości a poczuciem szczęścia takiej osoby.

Układ opracowania będzie następujący. W pierwszej części przypomniana będzie koncepcja homo oeconomicus's, dalej scharakteryzowany będzie człowiek szczodry. Przegląd teorii szczęścia i oraz badań empirycznych w zakresie czynników szczęścia będzie kolejną częścią artykułu. W ostatniej nastąpi próba odpowiedzi na postawione pytania problemowe.

dr. inż. Stanisław Grochmal, Politechnika Rzeszowska, *Ekonomia komunii – zarządzanie przedsiębiorstwem realizujące systemowo zorganizowaną pomoc w celu eliminacji biedy i nierówności społecznych*.

W artykule przedstawiono ekonomię komunii jako nowy sposób zarządzania przedsiębiorstwami, stanowiący narzędzie do ograniczenia biedy i nierówności społecznych w wymiarze nie tylko lokalnym, ale też globalnym.

Aktualna sytuacja społeczno-ekonomiczna w wielu przypadkach charakteryzuje się szczególnym egoizmem indywidualnym, grupowym i państwowym. Warto zatem postawić pytanie, jak przeciwdziałać takiej postawie? Jak zachęcić osoby i społeczeństwa do pomocy

tym, którzy żyją w niedostatku spowodowanym różnymi przyczynami, niedostatku chwilowym lub stałym? Jak im pomagać nie tylko w formie filantropijnej i doraźnej, ale jak wypracować systemową pomoc dla osób, rodzin i społeczności, którym się „nie udało” tak, jak innym?

Taką systemową pomoc prezentuje idea ekonomii komunii, realizowana już od 20 lat w wymiarze ogólnoswiatowym na wszystkich kontynentach. Z inspiracji Chiary Lubich (1920-2008), założycielki i ówczesnej prezydent Ruchu Focolari w roku 1991 został zainicjowany projekt tworzenia przedsiębiorstw, które w ramach swojej normalnej działalności ekonomicznej będą dzieliły się zyskiem z potrzebującymi w sposób systemowy, a nie okazjonalny. Takich przedsiębiorstw jest aktualnie w świecie ok. 800, są to zarówno firmy małe, jak i średnie, zatrudniające nawet kilkuset pracowników, przede wszystkim prywatne, wypracowujące łącznie dziesiątki milionów euro zysku rocznie.

Dzielenie się zyskiem w celu pomocy osobom potrzebującym nie stanowi jednak najbardziej istotnej nowości ekonomii komunii. Zdając sobie sprawę, że bardzo często przyczyną ubóstwa są niewłaściwe relacje międzyludzkie, rodzinne, wspólnotowe lub państwowe, przedsiębiorcy realizujący ideę ekonomii komunii dostrzegają przede wszystkim potrzebę uzdrowienia tych relacji, postawienie człowieka na pierwszym miejscu, przed kapitałem i pracą, stworzenie wspólnoty osób pomagających sobie wzajemnie, świadczących i korzystających z pomocy. Liczne przykłady i doświadczenia zarówno przedsiębiorców, jak i beneficjentów tej pomocy, świadczą o nowych elementach kultury organizacyjnej przedsiębiorstw ekonomii komunii w aspekcie antropologicznym, społecznym, ekonomicznym a także duchowym.

Istotnym elementem ekonomii komunii jest edukacja i formowanie osób, chcących realizować ten projekt, rozwijać nowe spojrzenie na ekonomię, budować trwałe więzi pomiędzy osobami i wspólnotami pomagającymi sobie wzajemnie. Na przestrzeni 20 lat realizacji tej idei powstała i jest stale rozwijana doktryna ekonomii komunii, na wielu uczelniach stanowi ona przedmiot badań i wykładów, opublikowano tysiące prac naukowych, w tym kilkanaście doktoratów i kilkaset prac dyplomowych.

W artykule przedstawiono podstawowe założenia idei ekonomii komunii, źródła oraz inspiracje wynikające z wieloletnich doświadczeń członków Ruchu Focolari żyjących „kulturą dawania”, a następnie szanse i zagrożenia związane z jej realizacją, także w oparciu o własne doświadczenia autora jako przedsiębiorcy ekonomii komunii. Zaprezentowano także rezultaty wdrożenia ekonomii komunii w wymiarze światowym i lokalnym (polskim). Dokonano także analizy porównawczej ekonomii komunii ze społeczną odpowiedzialnością

przedsiębiorstw oraz z ekonomią społeczną, ukazując wspólne cechy a także różnice i potencjalne korzyści, jakimi te trzy metody zarządzania mogą się wzajemnie ubogacić.

Prof. Marek Motyka, Katedra Psychologii i Dydaktyki UEK , *Postawa Ja jestem OK – Ty jesteś OK jako podstawa skutecznej pomocy psychologicznej.*

Fenomen pomagania stanowi bardzo ważny element życia społecznego, przyjmując w nim liczne i zróżnicowane formy. W swym opracowaniu, autor koncentruje się na pomocy psychologicznej, udzielanej w sposób indywidualny osobom, które stanęły w obliczu trudności przekraczających ich możliwości przystosowawcze.

Uważa się, że podstawą skutecznej pomocy jest wytworzenie tzw. relacji pomagania, a więc ukierunkowanego zadaniowo, specyficznego związku uczuciowego z klientem, ułatwiającego przekazywanie i odbieranie pomocy. Zdaniem autora efektywna relacja pomagania uwarunkowana jest przede wszystkim życiową postawą osoby pomagającej. Odwołując się do koncepcji Analizy Transakcyjnej E. Berne'a, autor omawia wyodrębnione w niej postawy do siebie i innych, wskazując na znaczenie i pozytywną rolę postawy Ja jestem OK – Ty jesteś OK.

W swym omówieniu, wskazuje ponadto na model Porozumienia Bez Przemocy M.B. Rosenberga, jako na specyficzne narzędzie, przydatne nie tylko w rozwijaniu takich, ważnych w pomaganiu, umiejętności społecznych jak empatia i asertywność, ale przede wszystkim jako narzędzie pomagające rozwijać omawianą postawę Ja jestem OK. – Ty jesteś OK.

Ryszard Frączek, *Uwarunkowania działalności organizacji non – profit w polskim systemie prawa podatkowego.*

Na treść artykułu składa się umiejscowienie organizacji non – profit, działających w oparciu o różne podstawy prawne (fundacji, stowarzyszeń, organizacji porządku publicznego, kościołów) w przepisach prawa podatkowego oraz rzeczywiste możliwości ich działania na rzecz społeczeństwa.

Źródłem opracowania tematu są przepisy regulujące status prawny organizacji non – profit oraz obowiązujące prawo podatkowe.

Celem artykułu jest ukazanie jak prawo podatkowe, będące bezpośrednim narzędziem wpływu państwa na profil działalności organizacji non – profit, może wpływać regulująco lub deregulująco na aktywność i skuteczność tych organizacji.

Temat zrealizowany został przez opracowanie następujących zagadnień: prawna charakterystyka poszczególnych, różnych rodzajowo organizacji non – profit, przesłanki prawa podatkowego, pozwalające na współpracę podmiotów gospodarczych nastawionych na zysk z podmiotami non – profit. .

W artykule zastosowana została metoda analityczno - syntetyczna, która pozwoliła wydobyć zasadnicze dobrodziejstwa i trudności związane z pozyskiwaniem środków finansowych przez organizacje non – profit w oparciu o prawo podatkowe.

Obecne studium zostało przeprowadzone w oparciu o takie materiały źródłowe jak: ustawy, rozporządzenia, materiały porównawcze ze sprawozdań finansowych organizacji non-profit.

Piotr Musiał, *Zasada subsydialności perspektywą rozwoju trzeciego sektora w Europie.*

Na treść artykułu składa się próba określenia rozwoju trzeciego sektora w państwach europejskich ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji prawnej, socjologicznej i ekonomicznej organizacji non – profit w Polsce.

Idea zasady pomocniczości może stanowić fundament rozwoju i tworzenia sieci powiązań, jakie tworzy współczesna gospodarka rynkowa dla tego sektora.

Źródłem opracowania tematu jest analiza kierunków rozwoju działalności społecznej we współczesnej Europie.

Celem artykułu jest ukazanie etycznego wymiaru sfery non profit, jej natury tak ontologicznej jak i społecznej. Wpływu tego sektora na całosciowy dobrobyt społeczeństwa, przez analizę sieci relacji pomiędzy tymi organizacjami a wolnorynkową gospodarką, funkcjonującą we współczesnej Europie.

Temat zrealizowany został przez opracowanie następujących zagadnień: Próba definicji trzeciego sektora oraz zasady pomocniczości, problemy z jej stosowaniem w strukturach państwa, etyczny wymiar sfery non profit, trzeci sektor w służbie całosciowego dobrobytu społeczeństwa, trzeci sektor a rynek, trzeci sektor w sieci relacji – aspekt społeczno - antropologiczny.

W artykule zastosowana została metoda indukcyjna, która pozwoliła przejść od spostrzeżenia empirycznego do normatywnego opisu problematyki, związanej z tego typu organizacjami. Obecne studium zostało przeprowadzone w oparciu o takie materiały źródłowe jak: prawodawstwo państwowe, statuty różnych organizacji.